

TOJIKCHA VA BUXORCHA RAQSLARNING BOG'LIQLIGI HAMDA RIVOJLANISHI

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14940332>

Baxtiyarov Muhammadali

Uzbekiston Davlat Xareografiya Akademiyasi Urganch filiali 4-bosqich talabasi

Boboqulova Dilnoza

Uzbekiston Davlat Xareografiya Akademiyasi Urganch filiali 4-bosqich talabasi

Annotatsiya: O'zbekiston va Tojikiston xalq raqslari o'z tarixiy ildizlari va madaniyati bilan bir-biriga juda yaqin hisoblanadi. Ayniqsa, Buxoro va Tojikiston o'rtasidagi geografik yaqinlik, madaniy almashinuvlar va o'xshash an'analar ushbu ikki raqs maktabining uyg'unligini ta'minlaydi. Tojikcha va buxoracha raqslar o'ziga xos uslubi, nafisligi va sahnaviy ifodasi bilan milliy raqs san'atida muhim o'rin egallagan.

Kalit so'zlar: Buxoro amirligi, estetik, ritm, madaniy, Tojikcha raqs, Buxorocha raqs.

Аннотация: Народные танцы Узбекистана и Таджикистана очень близки друг другу своими историческими корнями и культурой. Особенно географическая близость, культурный обмен и схожие традиции между Бухарой и Таджикистаном обеспечивают гармонию этих двух танцевальных школ. Таджикские и бухарские танцы занимают важное место в национальном танцевальном искусстве благодаря своему неповторимому стилю, элегантности и сценической выразительности.

Ключевые слова: Бухарский эмират, эстетика, ритм, культура, таджикский танец, бухарский танец.

Abstract: Folk dances of Uzbekistan and Tajikistan are very close to each other with their historical roots and culture. Especially the geographical proximity, cultural exchanges and similar traditions between Bukhara and Tajikistan ensure the harmony of these two dance schools. Tajik and Bukhara dances occupy an important place in national dance art with their unique style, elegance and stage expression.

Key words: Emirate of Bukhara, aesthetic, rhythm, cultural, Tajik dance, Bukhara dance.

1. TOJIKCHA VA BUXORCHA RAQSLARGA KIRISH
2. UYG'UNLIK ASOSLARI
3. FARQLAR

- 1.1 TOJIKCHA VA BUXORCHA RAQSLARGA KIRISH

Tojikcha raqs Tojikiston va tojik xalqlari orasida rivojlangan bo'lib, nafis va o'ta estetik harakatlari bilan mashhur. Tojikcha raqslarda qo'l harakatlari, barmoqlar ifodasi va tana pozitsiyalari juda katta ahamiyatga ega. Raqslar ko'pincha yumshoq, muloyim va hissiyotlar bilan boy bo'ladi.

Buxorcha raqs esa O'zbekistonda, ayniqsa Buxoro shahrida shakllangan bo'lib, Buxoro amirligi davridan boshlab saroy raqsi sifatida rivojlangan. U nafis va jozibali harakatlar, barmoqlar nozik o'yinlari va ohista ritmlar bilan ajralib turadi. Buxorcha raqs ko'pincha saroy madaniyati va zodagonlar uchun ijro etilgan bo'lib, unda estetika va nafislikka katta e'tibor qaratiladi.

2.1 UYG'UNLIK ASOSLARI

Tojikcha va buxorcha raqslarning uyg'unligi, birinchidan, ularning umumiy tarixiy va madaniy ildizlariga borib taqaladi. Buxoro uzoq vaqt davomida tojik va o'zbek madaniyatlarining chorrahasida joylashgan bo'lib, bu raqs san'atiga ham ta'sir ko'rsatgan. Har ikkala raqs maktabi ham qadimiy an'analarga asoslanib, sahna madaniyati va jamoaviy raqs san'atini rivojlantirgan.

Uyg'unlikning asosiy elementlari:

1. Nafislik va estetik harakatlar

Tojikcha va buxorcha raqslarda harakatlar yumshoq va estetik jihatdan mukammal bo'lib, raqqoslar tananing har bir qismini nozik ifoda qilishga e'tibor berishadi. Qo'l va barmoqlar harakatlari, xususan, Tojikcha va buxorcha raqslarda juda o'xshash bo'lib, ular barmoqlarning nafis o'yinlari va qo'l holatlarining nozikligiga qaratilgan.

2. Qo'l va barmoq harakatlarining uyg'unligi

Tojikcha raqslarda qo'l harakatlari eng markaziy elementlardan biri hisoblanadi. Raqqoslar qo'l va barmoqlarni nozik harakatlantirib, go'yo sahnaviy raqamlar yaratadilar. Xuddi shunday buxorcha raqslarda ham qo'l va barmoqlar nozik harakatlanadi, ular orqali raqsning barcha go'zalligi va ichki ma'nosi namoyon bo'ladi.

3. Mushtarak musiqiy ritm va kuylar

Tojikcha va buxorcha raqsar milliy musiqa bilan uyg'un ravishda ijro etiladi. Ikkala raqs maktabi ham milliy cholg'u asboblari – dombra, rubob va doira musiqasi bilan hamohang bo'lib, musiqiy ritmlar raqqoslar harakatlariga aniq moslashgan. Bu esa ikki raqsning musiqiy jihatdan ham o'xshashligini ta'minlaydi.

4. Ayollik va nafislikning ta'kidlashi

Tojikcha va buxorcha raqslarda ayollarning go'zalligi, nafisligi va muloyimligi raqsning asosiy mazmunini tashkil etadi. Raqqosalar o'z harakatlari bilan nafosatni, ayollik husnini ko'rsatadilar. Har ikkala raqs maktabida ham ayollarning nozikligi, chiroyli kiyimlari va ularning sahnadagi ijro san'ati katta e'tibor bilan kuzatiladi.

3.1 FARQLAR

Tojikcha va buxorcha raqsar uyg'unlikka ega bo'lsa-da, ular o'rtasida bir qator farqlar ham mavjud. Ushbu farqlar asosan raqslarning madaniy ta'siri, ijro uslubi, ritmik xarakteri va harakat texnikasi bilan bog'liq. Quyida asosiy farqlarni keltiramiz:

1. Madaniy ta'sir va rivojlanish muhitidagi farqlar

- Buxorcha raqs ko'proq saroy madaniyati bilan bog'liq bo'lgan. Buxoro o'zining boy tarixi, amirlik davri va zodagonlar saroyi madaniyati bilan mashhur bo'lgan. Shu sababli, buxorcha raqs ko'pincha saroy zodagonlari uchun ijro etilgan nafis va tantanaviy san'at shakli sifatida rivojlangan. Bu raqsning ijrosida hashamdorlik, nafislik va estetik yetakchi o'rin tutadi.

- Tojikcha raqs, aksincha, xalq madaniyati va turmush tarzi bilan yanada yaqinroq bog'liq. Tojik raqsi xalq marosimlari, bayramlar va oddiy odamlar hayotining ajralmas qismi bo'lgan. Tojik raqslari ko'pincha xalqning hissiyotlarini ifodalaydi va unda sodda va samimiy ifoda ustuvor bo'ladi.

2. Raqs harakatlari va ijro texnikasi

- Buxorcha raqsda harakatlar juda nozik, yumshoq va estetik bo'lib, ular asosan muloyim va asta-sekin amalga oshiriladi. Qo'l va barmoqlar harakatlari o'ta nafis va aniq. Bu raqsda raqqosalar asosan tana harakatlarini sokin va ohista olib boradilar, ularning harakati bir maromda, salobatli ifodada bo'ladi.

- Tojikcha raqslarda esa harakatlar ko'proq dinamik, ammo hali ham nafislik va yumshoqlik saqlanadi. Tojik raqqoslari bosh, yelkalar va qo'llar orqali o'z hissiyotlarini ifoda qilishda faolroqdirlar. Ular sahnada ko'proq harakat qiladilar, ayniqsa qo'llarning va tana pozitsiyalarining ko'proq ekspressiv harakati kuzatiladi.

3. Ritmik farqlar

- Buxorcha raqsi odatda sokin, yumshoq ritmlar bilan ijro etiladi. Musiqiy ritmlar asta-sekin o'zgaradi va raqqoslarning harakatlari ham mos ravishda sokin va ritmik jihatdan silliq bo'ladi. Ushbu raqs nafis va badiiy ifodaning asosiy unsurlariga ko'proq e'tibor qaratadi.

- Tojikcha raqslarda ritmik tuzilma ko'proq jonli va tezroq bo'lishi mumkin. Musiqiy ritmlar tezlik bilan o'zgarib turadi va raqqoslar harakatlari ushbu ritmlarga moslashadi. Tojik raqslarida qadamlar va harakatlar xilma-xil bo'lib, ritmik jihatdan murakkabroq ko'rinish hosil qiladi.

4. Estetika va raqqoslarning mavqei

- Buxorcha raqsda estetik ko'rinish va nafislik markaziy o'rin tutadi. Raqqosalar liboslari ko'pincha hashamatli bo'lib, ular saroy va zodagonlar uchun maxsus tayyorlangan. Raqsda ko'proq sahna uslubidagi nafislik va saroy an'analari aks ettiriladi.

- Tojikcha raqslar esa ko'proq xalqning hayotiy voqealari, his-tuyg'ulari va shodliklariga mos ravishda ijro etiladi. Raqqosalar liboslari ham odatda sodda, ammo milliy an'analarda va urf-odatlariga mos bo'ladi. Ular odatda xalq hayotini aks ettiruvchi voqea va marosimlar bilan bog'liq bo'lgan.

5. Raqsda hissiy ifoda

- Buxorcha raqs hissiyotlarni yumshoq, samimiy va muloyim tarzda ifodalaydi. Raqsda ko'proq go'zallik va estetikani ko'rsatish maqsad qilingan bo'lib, hissiyotlar ko'proq ichki, xotirjam tarzda aks ettiriladi.

•Tojikcha raqslarda hissiyotlar yanada ochiq-oydin va jonli tarzda ifodalanadi. Tojik raqqoslari o'z raqslarida ko'proq jo'shqinlik, quvonch va shodlikni aks ettiradilar. Raqsdagi harakatlar va mimikalar ko'proq xalqning hayoti va quvonchlari bilan bog'liq bo'ladi.

6. Musiqiy cholg'u va qo'shiq elementlari

•Buxorcha raqslarda milliy cholg'u asboblari, masalan, doira, rubob va dombra kabi asboblari muhim o'rin tutadi. Ushbu musiqiy asboblari nafis va sokin kuylarni ijro etadi, raqsdagi harakatlarni yanada nafisroq ko'rsatishga imkon beradi.

•Tojikcha raqslarda esa musiqiy hamrohlik ko'pincha jonliroq bo'lib, unda tezkor ritmlar va xalq musiqasi elementlari ko'proq aks etadi. Musiqi raqsning tezkor va jo'shqin bo'lishiga yordam beradi, raqqoslar ushbu musiqi bilan jonli harakatlar qiladi.

XULOSA

Tojikcha va buxorcha raqs orasidagi uyg'unlik madaniy almashinuvlar, umumiy tarixiy ildizlar va sahna estetikasi bilan ta'minlangan. Har ikkala raqs maktabi ham xalqning boy madaniyati, nafisligi va go'zalligini aks ettiradi. Bu uyg'unlik milliy raqs san'atining bir-biriga ta'sir qilishini va ularning madaniy birlikda rivojlanganligini ko'rsatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. <https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/04/NamDU-ARM-3880-Raqs.pdf>
2. https://namdu.uz/media/Books/pdf/2024/06/24/NamDU-ARM-7838-Etnomadaniyat_.pdf
3. <https://api.ziyonet.uz/uploads/books/555273/5a700d1b0795d.pdf>
4. <https://dsmi.uz/wp-content/uploads/2023/08/ux-2022-03.pdf>
5. <https://daryo.uz/2020/09/30/xivada-har-ikki-yilda-lazgi-xalqaro-raqs-festivali-tashkil-etiladi>
6. <https://www.facebook.com/vatanim.tokyo/posts/19iyun-ozbek-va-tojik-milliy-raqs-va-taomlarni-vatanim-oshxonasi-namoish-qiladif/630689387792634/>
7. <http://econferences.ru/index.php/arims/article/download/8155/4411/4529>
8. <https://translate.google.com/translate?hl=ru&sl=uz&u=https://gov.uz/madaniyat/news/view/10484&prev=search&pto=aue>
9. <https://jdpu.uz/wp-content/uploads/2020/06/Xoreografiya-va-raqs-sanati-asoslari.%D0%A1%D0%B0%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%AD.pdf>
10. <https://savol-javoblar.com/biografiya/8256-ozbekiston-xalq-artisti-tamaraxonim-tavallud-topgan-kun.html>
11. <http://azkurs.org/ozbek-xalq-musiqasi-toplamlari-reja-ozbek-qoshiq-ashulalari-va.html?page=19>
12. <https://gigafox.ru/uz/psihologiya/ansambl-bahor-ansambl-bahor-mukarram-opa-zabotilas-o-kazhdoi-iz/>